

A su Direttore de La Nuova Sardegna.

Dia chèrrere intervènnere intre su dibàtitu subra a sa limba sarda chi s'est tenzende in su giornale pustis de sos parres de Attilio Mastino e Giulio Angioni.

dae Mauru MAXIA*

Dia chèrrere intervènnere intre su dibàtitu subra a sa limba sarda chi s'est tenzende in su giornale pustis de sos parres de Attilio Mastino e Giulio Angioni.

Cando si faeddat de limbas de minoria est semper utilosu a tucare dae sos pensos de Gramsci. Isse osservaiat cun acutesa chi cando si ponet sa chistione de sa limba si ponet una chistione política. Pro cussu paret guasi un'infadu su de faeddare de s'istrumentu, est a nàrrere de sa limba, antis de su finis chi est e restat politicu. Chie est a cuntierra pro sa limba est a cuntierra, mancari forsis non si nd'abbidat e totu, pro un'idea de Sardigna prus che pro sa limba e totu. A afrimmare su deretu de impreare sa limba sarda cheret nàrrere a afrimmare su deretu a governare s'Isula servèndesi de istrumentos chi, comente sa limba, sunt una parte e bia de s'identidade sarda. Sa limba, cheret naradu, no est che una cara de sa chistione prus manna e arraigada de sa dependèntzia de sa Sardigna. Dae custu puntu de vista, su movimentu linguisticu rapresentat forsis s'elementu prus abbistu de unu movimentu de ideas chi est essidu a pizu in sos annos '70 de su sèculu coladu e chi dae tando dat a bìdere una crèschida sighida siat comente ispertesa e siat comente nùmeru. Ateras cumponentes de su movimentu, atiradas dae sos valores de fundu de s'identidade sarda, sunt impinniadas, pro esèmpiu, in s'avaloramentu de sos benes culturales o in sos grupos folklorísticos chi la faghent gasi rica a sa Sardinna in fatu de partetzipantes. In custos casos puru si tratat guasi semper de zòvanos.

Dae su movimentu de ideas tucadu unas deghinas de annos como cun sa “iscoberta de sas raighinas” e chi s’est propostu contras a sa globalizatzione nde benit, de seguru, una dimanda de democratzia. Custa dimanda de democratzia in su chi pertocat a sa limba si traduit in una ispinta a opònnere, o a afianzare in fatu de bilinguismu, sa limba de sa traditzione a sa limba ufiziale. Sos chi non cunsiderant custu fenòmenu, ma finas chie non tenet sas matessi aspiratziones o desizat àteros modellos de governu, tendet a si che pònnere in positziones chi medas bias cumparent cunservadoras e carchi borta finas reatzionàrias.

A su movimentu linguìsticu si li depet reconnòschere chi est portadore de una dimanda e de una proposta. E est custu sa novidade chi atirat medas zòvanos chi che sunt semper prus a tesu dae una politica tradizionale chi non si cumprendet prus, sende guvernada dae su desizu de si mantènnere e bia, in totu serrada a su chi est nou e a sos zòvanos.

Chirchende unu modellu bonu pro totus, su movimentu linguìsticu at isperimentadu soluzziones chi no est semper chi ant agatadu cuncordu. E est inoghe chi si che tzacant cussos chi de continu chircant de lu ispartighinare finas cun arresonos chi semper de prus ammustrant s’istrumentalidade issoro. Mi relato a totu sas iscumbatas de opònnere s’inglesu a su sardu, comente chi unu che depat catzare a s’àteru antis de istare paris intre de una didàtica moderna impostada subra a su cunfrontu prus de s’iscrusione. Mi relato finas a s’idea chi bi diat àere cosas de prus importu de su sardu, prus de totu sa chistione de su traballu. Ma a custos non lis benit a conca mancu pro un’iscuta chi finas sa limba e sa cultura sarda oferint sa possibilidade de traballare a medas zòvanos calificados chi podent agatare un’impreu in s’insinniamentu o in s’avaloramentu de sos benes culturales, finas cussos benes immateriales chi tenent una parte manna in sas traditzones nostras.

In mesu a sos trastos de sos anti-sardu b’est finas chie faeddat de “sardo di plastica” sena ischire chi pròpiu s’italianu est una limba de apostizu chi non currispondet a perunu logu, mancarì tenzat unu fundu in su fiorentinu antigu (literàriu), chi oe però est diversu meda dae s’italianu iscritu e faeddadu.

De custos tipos nde at faladu in campu finas pro iscumproare cuddu mètodu de su “divide et impera” ponzende a pare sardòfonos e corsòfonos. Ma mancu cue bi sunt resessidos ca sos gadduresos e tataresos ant cumpresu chi sas tutelas pro sa limba issoro las tenent gràtzias a sa Regione Sarda (L.R. n. 26/1997) mentres sa normativa istatale (L. 482/1999) de su gadduresu e de su cossu mancu nde faeddat.

Chie tenet àteros modellos avantzet àteras propostas. Ma niune si podet permìtere de afeare su movimentu linguìsticu faeddende de “mortores de sa limba” o de “mastros malos”. Sas responsabilidades de sa crisi de su sardu, est cosa nòdida, sunt de sa classe política mìope e de s’iscòla chi finas oe est discriminende su sardu si est beru chi in tzertos istitutos prus de s’80% de sas famìlias ant pedidu s’insinniamentu de su sardu ma sena resessire a lu tènnere ca nachì non b’at mastros formados.

Si podet e si depet arresonare de totu. Però su determinu non podet èssere cussu de bullare malamente sos portadores de propostas ma cussu de sighire a arresonare chirchende de agatare s’acordu prus largu.

Non si depet ismentigare chi sa limba italiana s’est formada gràtzias a modellos literàrios antigos e chi li sunt servidos paritzos sèculos pro si pòdere afrimmare comente est oe. Pro resones chi in parte sunt sas matessi, s’istumentu impreadu dae sa Regione Sarda tenet a riferimentu unu limbazu chi est servidu pro modellos literàrios de giudu finas dae paritzos sèculos. Ma niune at nadu chi custu modellu non si potat mezorare o chi non si potant seberare finas àteros modellos. Duas sunt sas cosa prus de importu: 1) chi totus sigant a faeddare su limbazu issoro pro mantènnere sa richesa de sos faeddos; 2) chi sa limba de riferimentu tenzat unu matessi modellu cuncordadu pro chi servat a unire e no a dispartire, ne prus e ne mancu de su est pro s’italianu. Duncas, su cunfrontu si diat dèpere incaminare subra a custos fatos sena si pèrdere in positziiones partizanas.

Bi est chi proponet de impreare s’istumentu de sa limba italiana pro su fatu chi custa la connoschent totus, mancarì su livellu de cumpetèntzia paritzas bortas siat menguante meda. Bi est finas chie proponet s’italianu faeddadu in Sardigna comente modellu, belle chi custu limbazu siat fizu de un’imparu linguìsticu sena cabu chi est portende a s’abbandonu de su sardu e est favoessende un’istumentu linguìsticu meschinu e de prus pagu impitu de su chi si diat chèrrere remendare. In custa òtiga Angioni nos ammentat chi totus sas limbass sunt destinadas a mòrrere e a èssere mudadas cun àteras. Non b’at duda chi sa realidade siat custa e nde faghet testimonia finas su latinu chi pròpiu in Sardigna che imboleit sa limba de sos Sardos antigos. Ma chie proponet custos cunsideros non tenet in contu chi finas s’italianu est destinadu a iscumpàrrere e sos sinnos de crisi sua sunt semper prus ladinos peri s’intrada sena abbarru de trumadas de paraulas inglesas.

Su retore Mastinu ammentat sa traditziione de s’universidade sua in su chi pertocat a sa limba sarda e portat a bantidu sa richesa linguìstica de su territòriu de riferimentu. Chissu era veru in l’anni passati, candu insembi

a lu saldu in chissa universitai si insignàa e si faiddàani ancora lu gadduresu e alti faeddi. Ma abà?

S'amparu de sa limba e de sa cultura nostra est una ispressione de desizos democràticos de una parte de su pòpulu, pro su prus zòvanos, chi no atzetat prus modellos, islogans e cumandos calados dae artu peri su monolinguisu de istadu. Sa veridade est chi in sa pròpia minoria antisarda chi s'annidat in sas istàntzias de su podere bi nd'at medas chi sunt contra finas a su bilinguisu. Sunt frunzas veterocolonialistas foras dae su tempus chi non s'abbident chi finas sa Galbani at postu unu cuncursu chi premiat a cussos chi ischint su "dialetto".

Sos atacos arrenegados contra a sos chi s'isfortzant de mudare su cursu de sas cosas ammustrant sa dificultade issoro e s'alenu curtzu de chie bidet sa Sardigna cun ideas dipendentistas chi nos ammentant sa "unione perfetta" de su 1847. Un'idea chi paret semper prus debbile ca est bida comente unu mantenimentu e bia de su *statu quo* e ca non proponet nudda de nou. A sustènnere, comente faghet Angioni, chi sas limbas de minoria siant perdende totue est a non connòschere mancu sa realidade de domo nostra ca tenimus limbazos comente su gadduresu e su tabarkinu chi sunt faeddados dae quasi totu sa populatzione de su logu cun puntas de su 90%. Chie tenet interesse a cuncordare solussiones (e sa chirca sotziolinguistica de su 2006 narat chi diant èssere tres cuartos de sos sardos) diat dèpere incaminare sas chistiones in formas de cunfrontu verdaderu e democràticu atzetende sos sèberos prus cundivisos chi nd'ant a essire a pizu.

(23-11-2013)

* Istudiosu de limbas de minoria